

המשק אליעזר

♦ הרב א. הכהן ♦

הגרא"ד זצ"ל היה רגיל לספר על אחד הצדיקים שסיפר לשומעי לקחו מעשה נפלא: פעם היתה אלמנה ענייה שלא היו לה מעות לכלכל את ביתה, ולכן היתה הולכת לעת ערב לבית הטבח, לקבל את חלק הלב ועצמות הראש שנשארו בדרך כלל אצלו, מפני שלא היו עליהם קופצים בגלל מעט הבשר שיש שם. הטבח שהיה טוב לב הסכים להעניק לאותה מסכנה חנם אין כסף, והיא שמחה ובישלה אותם והאכילה את ילדיה.

פעם אחת בכואה אל בית הטבח, הודיע לה הלה בצער שנגמרו גם חלקים אלו, ואין לו מה לתת לה. הרימה האשה את עיניה לשמים וכלב נשכר זעקה מקירות לבה: אוי רבונו של עולם! מה הנני מבקשת ממך, "א ביסלע קאפ און א ביסלע הארץ" [- חלק קטן מן הראש והלב], וכי מי שכל הארץ שלו "אינו יכול" ח"ו לספק למען עוללי דבר מועט כזה...?

באותו מטבע נשא הצדיק את קולו והרים עיניו למרום וצעק: רבונו של עולם, מה אנו מבקשים ממך? א ביסלע קאפ און א ביסלע הארץ, מעט ראש ולב לעורר את רגשותינו לרצות להתקרב אל אבינו שבשמים!

עוד סיפר, שדרכו של מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל היתה, להתפלל בבית המדרש החסידי שכבתי ראנר על אף שהיה זה במרחק מה מביתו. וזאת, כי בראשית התפלל בביתו של אשכנזים שהיה סמוך לביתו בבתי ברודא, אבל בגלל שהיו שם גם כמה "קנאים" שהנהגתם לא היתה לרוחו, לכן כיתת רגליו להתפלל עם החסידים. לאחר התפילה היה רבי איסר זלמן מתיישב להקשיב סיפורי צדיקים מפי חסידים אלו, ובשיעורו שמסר במשך היום לתלמידיו היה אומר לפעמים שיספר להם סיפורים ששמע מהם, אך הזהירים שיקשיבו היטב לדבריו...

חתנו מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל בביקוריו בארץ התאכסן בבית חותנו, ולא הרגיש בנוח שחותנו, שהיה גדול הדור, יקשיב לסיפורים ועובדות, והעז ואמר לו, שהדבר אינו לפי כבודו. אמר לו רבי איסר זלמן: את השיעורים שאני אומר, יתכן שאתה יכול להגיד טוב יותר ממני, אבל להבין בעהרליכע יידן, הנני מבין טוב יותר ממך...

לא קטן ולא גדול

רבי אליעזר דוד מסר שמועה בשם הגאון הקדוש רבי מנחם זמבא הי"ד על לימוד גמרא: ס'איז נישט קליין פארן גרעסטען (זה אינו קטן לאדם הגדול ביותר), און נישט גרויס פארן קלענסטען (ואינו גדול לאדם הקטן ביותר). כלומר, שהאדם עם המוח הכי פנודאמי וחזק יכול למצוא בגמרא את שאהבה נפשו, לפלפל וללמוד באופן עמוק עד אין סוף, וכן להיפך: האדם עם הראש והמוח הכי חלש - יכול להשתעשע בה ולמצוא

סוגיות קלות כאגדתא וכדו'.

הגדרה זו מסמלת את רבי אליעזר דוד בעצמו, ואמר לנו תלמידו הרב שנברגר שליט"א. בשיעוריו ובדרשותיו, אף האדם עם המוח הכי חלש יכול היה לרוות צימאונו מהחידושים והדיעות הערכים, ומאידך גם אנשים מופלגים בתורה מצאו אצלו חידושים נפלאים ודברי חפץ בעמקות ובפלפול. ואכן, היה זה מחזה משוכך לב, לראות זקנים וישישים מופלגים לצד בני תשחורת פרחי הצאן מתענגים על

דבריו המתוקים בעת שמסר שיעור או שיחה.

[אגב ההגדרה על לימוד גמרא, הוא מסר עוד ששמע מהגאון הצדיק רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל, שמרן הגרא"י פינקל זצוק"ל סיפר לו שבצעירותו היה "מבקש" ונסע למקומות רבים ללמוד ולקבל תורה, ובהזדמנות אחת נסע מליטא לפולין אל ה"אבני נזר", ולמד אצלו מסכת שבת זמן חורף שלם והתבטא הגרא"י על עצמו, שזכה לקנות "חרוואת דשמעתתא" בזמן הזה.]

◆ ספרא וסייפא, בקי ומופלג בכל חלקי תורה ועשיר ב"שימושה של תורה", היה הגאון החסיד רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל ◆ שלושים לפטירתו, מטה "מוסף שבת קדש" און לאחד מצעירי תלמידיו, יבלחט"א הרה"ג ר' יעקב שלמה שנברגר שליט"א, המטעים מסיפורי מופת ועובדות מצדיקי הדורות שנשמעו מפיו ◆ דולה ומשקה

עצה טובה

רבי אליעזר דוד היה ידען מופלג בתורה, גם בהלכה וגם בש"ס וגם כאגדה. ידוע שלמד עם מרן הסטייפלר זצוק"ל בחברותא תקופה של כחצי שנה. כשסידר הסטייפלר את כתביו על מנת להוציא את ה"קהילות יעקב", בתחילה חשב לערוך לפי סדר סוגיות הש"ס, אבל הגרא"ד זצ"ל המליץ בפניו לסדרם לפי סדר מסכתות הש"ס, בהטעימו שלא כל אחד בעל כשרון ללמוד לפי סוגיות הש"ס, ובהיות הספרים לפי סדר המסכתות יתרבו הלומדים. ואכן כל ימיו הורה לו מרן זצוק"ל על כך, ואף הזכיר זאת באחת מהקדמותיו בשם "חכם אחד".

כשנשאל פעם על כך, האם זה נכון שהוא יעץ למרן הסטייפלר את העצה על אודות הקהילות יעקב, ברוב ענוותנותו ניסה להתחמק מלענות, אבל לבסוף הורה שאכן אמר לו, אך ציין שאמר זאת בתור המלצה, וכמובן שמרן הסטייפלר לא היה צריך להגיע לעצותיו, ורק הציע בדרך הצעה בעלמא.

כידוע, ידידות עמוקה שררה בין מרן הסטייפלר לכ"ק האדמו"ר בעל ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ זצוק"ל. בכל שנה שלח לו הרבי מוויז'ניץ "ערב פסח מצות" (מצות מצווה שנאפות בערב פסח אחרי חצות) עבור ליל הסדר. וסיפר הגרא"ר, "כשקיבל מרן הסטייפלר בפעם הראשונה את המצות היה מלא שמחה. זכורני שיצא אז לרחוב הסמוך לביתו, ולידו בריחוק קצת הלך חתנו הגאון הגדול רבי שלמה ברמן

זצוק"ל, ומרוב התרגשות ושמחה פנה אליו וצעק [כידוע שדיבר בקול מחמת כובד שמיעתו] 'קיבלתי מצות מוויז'ניץ!'

ומסיים הרב שיינברגר שליט"א: בהודמנות, כשחזרתי בפניו על עובדה זו, ציין לי שהוא עצמו היה השליח למסירת המצות....

ועוד סיפר הגרא"ר: בשביעי של פסח תש"א, כשהאמרי חיים מוויז'ניץ התגורר עדיין בתל אביב, התקבצו קבוצת בחורים ואני בתוכם (אני שהייתי בכני ברק כדי להיות אצל הורי ז"ל שהתגוררו בעיר), ללכת לקבל את פני מרן החזון איש זצוק"ל. הגענו למעונו כשעות אחה"צ, ויצאנו ברקידה לשמחת היום, ומרן החזון"א ירד אף הוא ממיתו אשר ישב עליה, והצטרף לרקוד עמנו בהתלהבות ובדבקות.

אחד מבני החבורה הרה"ח ר' הירשל שלומזביץ ז"ל ביקש ממנו שיאמר דבר מה לבחורים, וכיון שהחזון"א לא היתה דרכו בכך, אמר דבר נחמד שבוה גם קיים רצונו שלא להגיד מאומה, וכה אמר בקצרה: חז"ל אמרו: "מלה בסלע משתוקא בתרין", אבל מכל מקום הדיבור עדיף, שהרי כשאומר כמה מילים נמצא מקבל ומרוויח סלע על כל תיבה ותיבה, ואילו על השתיקה זוכה רק לשני סלעים פעם אחת ותו לא, כי אין חילוק בין שתיקה ארוכה לקצרה....

מדרכי החזון איש

הגרא"ד היה מדבר הרבה על מרן החזון"א, שמגדל יגיעותו בתורה שלא בדרך הטבע היה יכול לחלוק גם על גדולי האחרונים, אבל היה נוהג בהם כבוד גדול ומבקש את סליחת

כבוד תורתם ואז מסיק את מסקנתו. אך יש פעם אחת יוצאת מן הכלל, שכתשוכות חתם סופר מחדש בהסתמכו על דברי הראשונים שדין זוחלין במקווה אינו פוסל רק מדרבנן, ועל תשובה זו חולק החזון איש וכותב בחריפות שלא כדרכו: "ומה שסמך הגאון ז"ל על דקדוקים וישובים כדי לייחס לראשונים ז"ל שהוא דרבנן, לא זו הדרך להקשבת לקח מפי רבותינו ז"ל", ומאריך ומוכיח בראיות ברורות שבוודאי דין זוחלין הוא מן התורה, ותמיד היו דברי החזון"א נפלאים בעיניו איך כותב בחריפות כך על דברי מרן החת"ס.

ופעם אחת שהה הגרא"ד בבית מרן הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל, ובארון ספריו ראה כמה ספרים מעוזבונו של דודו מרן החזון"א. בין הספרים ראה הוא קונטרס אחד שחיבר גאון אחד מצאנז' החת"ס ואב"ד בעיר גדולה בהונגריה, שנשאל על מקווה שהיו מימיו זוחלין, ובתשובתו הקצה קונטרס מיוחד לברר וללכך ענין זה, ולמסקנא מסיק להתיר מחמת כמה טעמים ונימוקים, ועל כל אלה צירף דעת החת"ס שסובר דעיקר דינא דזוחלין אינו כי אם מדרבנן.

קונטרס זה הגיע לידי החזון"א, כשהוא כרוך בספר עם עוד הרבה קונטרסים, וניכר היה, שהכוונת בור ועם הארץ מופלג, שכן חיבר הוא קונטרסים שונים שלא קרב ענינם זה אל זה. ועל גליון קונטרס זה כתב מרן החזון"א שאל יעז איש לסמוך על היתור, כי גם על החת"ס כבר חלק הדברי חיים. מחמת כך, שיער הגרא"ד, שאולי זה הטעם שכתב החזון"א בספרו באופן כה חריף, כי ראה שכבר סמכו כדבריו למעשה, לכן רצה שלא יסמכו עליו עוד.

"תחת אחד השיחים סיפר לי הגרא"ר, נזכר הרב שינברגר, "עובדא נפלאה שאינה מפורסמת

בצעירותו עם כ"ק האדמו"ר בעל הישועות משה מוויז'ניץ זצוק"ל

בכינוס 'כלל ישראל' - לונדון תשע"ב. מימין נראה הגרא"ד פרידמן זצ"ל משמאל נראה כ"ק האדמו"ר מסדיגורא זצוק"ל שנלב"ע בשבוע שעבר

קווי'גלוב ומראשי ישיבת חכמי לובלין. באותה עת, סיפר הגרי"ז, הוא היה מחוסר פרנסה ונסעתי לדבר על ליבם של בני העיר סוסנובה שיאותו להטיל עליו את אדרת הרבנות. הצעתי הרברים בטוב טעם אבל לא הצלחתי. למה? כי הבעלי בתים ידעו שהוא דבוק בתורה וחששו שלא יוכלו לשוחח אתו בעניני מסחר ושידוכים וכדומה ולכן סרכו להצעה. סיים הגרי"ז: זהו גם החילוק בין שני הגאונים הללו. הרברי חיים ערך כעין "טיש" כל יום, ויכלו כולם לבוא ולדרוש א-לקים. אחד התעורר מדברי התורה ששמע, ומשנהו ממעשה שהיה או מהנהגה מסוימת. אצל האבני נזר היה רק א קשיא או א תירוץ, וממילא רק תלמידי החכמים הרבו להסב על שולחננו, אבל המון העם שהיו צמאים לשיחת חולין של תלמידי חכמים ולהתעורר מדברים שלפי השגתם - לא מצאו מקומם אצלו.

לא נשבע למרמה

הרב שנברגר מוסיף שגם בסיפורי צדיקים שהיה מספר הגרא"ד, היתה מבצבצת מבין השורות ידענותו המופלגת בש"ס וראשונים. פעם סיפר על הגאון רבי שמואל הלפרין זצ"ל [כיהן כרב הראשון של שכונת "זכרון מאיר" בבני ברק שהקים אחיו הרד"ח רבי יעקב ז"ל], שהיה חתן אצל אחד מחסידיו ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ זצ"ל, וכדרך שהיה נהוג כבר בימים ההם, נסע עם חותנו לחצר וויז'ניץ לימים הנוראים. אמנם, כשהגיע רבי שמואל לשם לא מצא את מקומו, כי לא הורגל להתלהבות הגדולה שהיו רגילים בה בוויז'ניץ, והוא כחסידי טשארטקוב, הורגל מעורר לשקט ועבודה הפנימית הנהוגה בבית רוז'ין. כליל ראש השנה היתה שם התעוררות עצומה בקרב הקהל, וכשהגיעו לתיבות (בפרק "לדוד מזמור", הנאמר אחרי שמו"ע) "ולא נשבע למרמה" - שמע איך מתפללי בית המדרש מתאנחים מרה מקרב לבם, הרהר ר' שמואל בלבו: וכי מה הוא הרעש הגדול הזה, וכי האנשים האלו נשבעו למרמה חס ושלום במשך השנה שהם עתה מתאנחים כל כך על חטא חמור זה, אשר אפילו אנשים פשוטים ביותר אין עוברים עליו?

אחר התפילה כשעברו כל הקהל להתברך ב"שנה טובה" מה"אהבת ישראל", פנה אליו הרבי ואמר לו: "אברך, האם אינך מבין?... משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע"... הסביר הגרא"ד זצ"ל: דברי הרבי לא נאמרו בתור דרוש או חסידות, אלא כוונתו לדרשת חז"ל על הפסוק הנ"ל, כפי שדרשו בגמרא (נדה ל"ב) כשנשמת האדם יורדת לעולם משביעין אותו "תהי צדיק ואל תהי רשע", ואומרת הגמ' שלמדים זאת מהפסוק בתהלים: "מי יעלה בהר ד'... אשר לא נשא לשוא נפשי (שלא נשא את שם ד' לשוא), ולא נשבע למרמה" - לשקך.

ומסביר שם רש"י על אתר, שאין לפרש שכוונת הפסוק היא למי שאינו מחלל את השבועות הפרטיות שנשבע במשך שנות חייו, כי זהו דבר שמצפים מכל אדם ואין זה מצדיק לכלול את האדם בין העולים להר ד', ועל כרחק כוונת הפסוק היא למי שמכבד שבועה גדולה וחשובה יותר, היינו שמקיים את השבועה שנשבע בעודו במעי אמו להיות צדיק כל ימי חייו.

על דעתו של מרן החזו"א על הליכה לבחירות בעת הקמת המדינה.

יהודי תלמיד חכם נכנס אל מרן החזו"א ונפשו כשאלתו האם לצאת להצביע בבחירות, ומרן השיב לו בחיוב. שאל היהודי והלא יש ג' גדולי הדור הסוברים שאין להשתתף בבחירות. לשאלת החזו"א למי כוונתו השיב, מרן הגרי"ז מבריסק, מרן הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס, והאדמו"ר רבי יואל מסאטמר.

השיבו החזו"א בהאי לישנא, "מרן הרב מבריסק, על אף שחתם על הכרוז נגד השתתפות בבחירות, מכל מקום אין דעתו תקיפה מאוד ברבר, והוא ראייה שבשאר הרברים שהתנגד להם (כגון ניתוחי מתים וכדו') יצא ברעש גדול, וכאן רק חתם על הכרוז. הרב בענגיס הלא הוא יושב בבתי גייטין בירושלים (גייטין באדיש משתמעת גם לכפייה, כלומר שמכריחים אותו לומר שאין להשתתף בבחירות, אבל הוא כשלעצמו אין מתנגד לזה), והאדמו"ר מסאטמר הוא יחיד, ויש גדולים אחרים הסוברים אחרת".

אותו יהודי לא התעצל ועלה לירושלימה למרן הגרי"ז בענגיס, כשהגיע לביתו אמרו לו שאין מכניסים כעת (בתקופת הבחירות) רק את אנ"ש, אמר להם היהודי בחוכמתו שיש לו שאלה חמורה בהלכות נשים, ואכן הכניסוהו. כשנכנס, שאל הוא את הרב בענגיס האם מותר לנשים ללכת להצביע בבחירות... והשיב לו הן.

בכשונה של בריסק

בשנים שהתגורר בארץ, היה מגיע הגרא"ד הרבה לשמוע את שיעוריו של הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל. לתלמידיו סיפר הגרא"ד, כי שמע מרבי מיכל בשם חותנו מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל על כך שבבריסק לומדים "מה שכתוב" ולא לומדים "למה כתוב", ולכן קבע הגרי"ז בשיעוריו ללמוד סדר קדשים, כי שם אי אפשר לבוא ולחדש ענינים מסבא, כי הכל הלכות שלומדים מפסוקים או הלכה למשה מסיני. והוסיף, שמסיבה זו גם לימד הגרי"ז את בבא קמא, להקיש מסכת ב"ק לשאר מסכתות שבקדשים, שבשניהם א"א להבין למה כך הדין אלא צריך לברר את עומק הדין.

עוד סיפר הגרא"ד, ממה ששמע מהאדמו"ר רבי מנחם שלמה מסוכטשוב זצ"ל שנפטר בפתע בתאונת דרכים בשנת תשכ"ט, ולמד עמו בחברותא בכולל אצל רבי מיכל זצוק"ל. הרבי מסוכטשוב היה נשוי למשפחת מובשוביץ מתל אביב, נכדי מרן הבית הלוי זצוק"ל, וכשהתארס, נסע לירושלים להתברך ממרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל.

הרב מבריסק שאלו למה זקנו ה"אבני נזר" לא התפרסם בפולין, כמו שהתפרסם ה"דברי חיים" מצאנז בגליציה, שמלבד היותו גאון בעל שיעור קומה נהרו אליו אלפי חסידים מכל קצוות הארץ, ואילו אצל האבני נזר היו הרברים שונים, ידעוהו לגדול בתורה שכל רז לא אנס ליה, אבל לא רבתה הנהירה אליו ולא כבש את פולין כמו שכבש הרברי חיים את גליציה.

והרב מבריסק הסביר לו על פי מעשה שהיה: העיר סוסנובה היתה שרויה תקופת מה ללא רב ומורה, ואחד מתושביה היה הגאון המפורסם רבי אריה צבי פרומר זצ"ל הי"ד, בעל ה"ארץ צבי", שהיה רבה של